

A személyi adatok tanúsága Tények és adatok a Szoboszlai-per elítélteiről

Sokrétű üzenetekkel teli korszak volt „az ötvenes évek” néven ismert időszak, amikor a kommunista hatalom képviselői a terror eszközével léptek fel a polgári társadalom képviselőivel, egyben a polgári értékrenddel, az alapvető emberi jogokkal szemben. E vészes korszak egyik szomorú eseményének, a Szoboszlai-pernek a kapcsán a romániai politikai rendőrség – a Securitate – ténykedésének néhány látszólag formai, de a korban és az érintett személyek szempontjából nagyon is meghatározó vonatkozásáról kívánunk adatokkal szolgálni, olyan adatmorzsákkal emberi egzisztenciákról, amelyek a száraz tények mögött húzódnak meg.¹

Az 1956-os magyarországi forradalom melletti szolidaritási megmozdulások, illetve szervezkedések Romániában sem maradtak megtorlatlanul. A retorziók (letartóztatások, perek, elítélések, zaklatások stb.) éveken át tartottak még a forradalom leverése után is. Ezek között – a vizsgálati fogságba vetettek és a tanúk száma, de főleg a halálraítéltek száma tekintetében – a legjelentősebb a Szoboszlai-per volt, amelyben 57 személyt ítélték el, közülük tízet halálra, a többieket is életfogytiglani vagy sokévi kényszermunkára, illetve súlyos börtönre.²

Eltekintve magának a pernek, ennek az utolsó „*forgatókönyvnek*” a kritikájától, ellentmondásaitól, tanulmányunk e politikai per vádlottaira vonatkozó adatok egy sajátos csoportjára kívánja felhívni a figyelmet, amelyekkel az eddigi kutatások alig vagy csak részben foglalkoztak, nevezetesen az elítéltekre vonatkozó személyi adatokra, illetve a velük kapcsolatos olyan adatokra, amelyek részben a kartotékokon, részben a kihallgatási vagy a házkutatási jegyzőkönyvekben, kimutatásokban, elismervényekben stb. találhatóak.

Az általunk feltett kérdés: vajon ezeknek a „szürke”, „száraz”, látszólag jellegtelen, majdhogynem „*semmitmondó*” adatoknak a statisztikai feldolgozása módosítja-e, netán árnyalja-e a peranyag alapján megrajzolt képet akár a vádlottakról, akár a korról vagy az eljáró hatóságokról. Az adatok e sajátos csoportjának a kiválasztásával, nemkülönben feldolgozásukkal módszertanilag egy kevésbé közkeletű megközelítést választottunk.

A személyi motozás, illetve a házkutatások során és/vagy később felvett leltárak vagy jegyzőkönyvek, a lefoglalt tárgyi „*bizonyítékok*”, az ekkor nyilvántartásba vett tárgyi emlékek milyensége, mennyisége, minősége mintegy testközelbe hozzák az egykori kortársak, esetleg az akkor még meg sem született olvasó számára a kort és az embert, életét és hétköznapjait. Más adatok az eljáró hatóság képviselőinek „*érdeklődési körét*” körvonalazzák. Közismertek a modern történetírásnak azok a törekvései, amelyek régebbi korokat nem eseménytörténeti megközelítésből, hanem „*testközelből*” próbálnak megismertetni az érdeklődővel. Ehhez felhasználtuk a rájuk vonatkozó, hatóságok által felvett személyi adatokat, a motozási jegyzőkönyvek adatait, az első, úgymond corpus delictit kereső házkutatási jegyzőkönyveket, majd a második házkutatás adatait, nem különben a felleltározott tárgyak későbbi sorsáról tanúskodó iratokat.

Ezek a hétköznapi, látszólag nem feltétlenül a perhez, illetve a vádhoz közvetlenül kapcsolódó adatok az egyéni sorson és érdeklődésen vagy a mindennapok valóságán túl néha több mint figyelemre méltó vonatkozásokra hívják fel a figyelmet. Így például már a vádlottak tetteinek tényleges besorolása előtt a belügyi szervek által rögzített személyi adatok alapján sor kerül a vádlottak minősítésére, ami jóval a tetteik elbírálása előtt már meghatározta további sorsukat, híven tükrözve az említett szerveknek a vádlottakkal,

illetve a magyarsággal szemben megnyilvánuló ellenséges, előítéletektől terhelt viszonyulását.

Szoboszlai Aladár és társai szervezkedését a hatalom három vonatkozásban marasztalta el, illetve tartotta bűnösnek: a Keresztény Dolgozók Pártjának a létrehozásában, egy állítólagos ellenforradalmi mozgalom kirobbantásának szándékában, illetve a Románia területi szuverenitása elleni szervezkedésben, mely utóbbi nem volt más, mint egy román–magyar konföderáció létrehozásának a terve (!). Ezek, úgymond, veszélyeztették Románia szocialista, demokratikus rendjét és a román állam épségét. Ezért a hivatalos iratokban hol ellenséges, hol ellenforradalmi, sőt néha még „rendszerellenes magyar nacionalista szervezkedésnek” (!) is minősítették.³

Mindezt annak ellenére, hogy a közhiedelemmel ellentétben, igaz, nem túl nagy számban, románok is szerepeltek az elítéltek soraiban, kilencen az 57 főből (15,78%). Közöttük olyanok is voltak, mint Fintînaru Alexandru aradi ügyvéd, Szoboszlai közeli jó barátja és munkatársa, illetve Drăgăniță Constantin harcokszó alezredes, akit rá akartak venni mozgalmuk támogatására. Tehát hamis a „magyar nacionalista szervezkedés” minősítés, mint annyi más állítás, amely elhangzott a per során.

Maga a szervezkedés öt térségre terjedt ki. Központi szerepe Szoboszlai Aladár és közeli munkatársai kulcsszerepéből következően az akkori Temes tartományon belül elsősorban Aradnak és környékének (pl. Pécska) volt. Innen tizenkilencen származtak, azaz az elítéltek egyharmada (33,33%).⁴ Szoboszlai kétségtelenül helyes elképzelése szerint a megmozdulás gerincét, derékhadát Székelyföld kellett biztosítsa. Onnan huszonhárman (40,35%) vettek részt a szervezkedésben.⁵ A Drăgăniță alezredes beszerzését célzó próbálkozásoknak köszönhetően jelentősnek bizonyult (hat fővel) az említett család és ismerősei, illetve Bethlen Farkas részvételének köszönhetően Bukarest szerepe. Megemlítendő Marosvásárhely szerepe is (öt fő). Négy településről (Kolozsvár, Brassó, Fogaras, Hátszeg) egy-egy személy szerepel a vádlottak között. A halálraítéltek is a két legfontosabb, a legszámosabb résztvevőt felmutató régióból származtak (4 Aradról és 6 Székelyföldről). És ugyancsak e két régióból származott a legtöbb katolikus pap, hat-hat mindegyikből, az arányuk az igen magas, 26,31%, illetve 21,73%, ami kétségtelenül ennek a sok megpróbáltatáson átment társadalmi csoportnak a rendszerhez való viszonyulására utal.

Érdeemes megfigyelni a perbefogottak kor szerinti megoszlását. Ebből ugyanis kiderül, hogy még ha el is tekintenénk a szélső adatoktól – azaz az egészen idősektől (57–76 évesek: 19,29%) és a legfiatalabbaktól (17–26 évesek: 8%) – a résztvevők többsége (71,91%) 27–57 év közötti felnőtt volt, cselekvőképessége, egyben szellemi ereje teljében, akiket nemcsak a jelen foglalkoztatott, hanem jövőbeli sorsuk is.

Születési időszak	Személyek száma	
1881–1890	5	8,77%
1891–1900	6	10,52%
1901–1910	10	17,71%
1911–1920	18	31,40%
1921–1930	13	22,80%
1931–1940	5	8,77%

Kik is voltak a Szoboszlai-per vádlottjai, majd elítéltejei? Kiindulási pontként idézzük fel az ügyész kétségtelenül tendenciózus véleményét, a rendszer viszonyulását, értékrendjét tükröző összesítését. E szerint a kimutatás szerint a vádlottak között volt 14 pap, 26 „báró, gróf és volt földbirtokos”, 15 értelmiségi (ügyvéd, mérnök, tanító), egy paraszt és egy munkás.⁶ A felsorolás, talán az egy-egy munkás és paraszt kivételével, eleve elmarasztaló jellegű, már ami a korabeli társadalmi besorolásukat, foglalkozásukat

illeti, ugyanis az ügyész a régi rendszer képviselőinek, „a nép ellenségeinek” tartotta őket.⁷

Ha megfigyeljük a vádlottak letartóztatása után, az első kihallgatáskor felvett jegyzőkönyvekben foglaltakat, a tizenégy pap kivételével elég nehezen tudjuk beazonosítani a fentebb említett kategóriákhoz tartozó személyeket. Ugyanis különböző szempontok és egymásnak ellentmondó adatok közül a belügyi szervek képviselői a szerintük „a bűnösökhöz” illő, legmegfelelőbb minősítést választották ki, azaz a legsúlyosabbat, tehát már eleve a vétkesség billogát sütötték a letartóztatottakra.

A személyi lapok adatainak tükrében a Szoboszlai-per kapcsán az egyik legfontosabb megállapítás az, hogy az 57 elítélt nagy többsége valójában értelmiségi volt. Ezt tükrözi a végzettségük is.

A felsőfokú végzettségűek közül említsük meg először is a 14 papot,⁸ köztük a mozgalom vezetőjét, a temesvári születésű Szoboszlai Aladárt. Tizenhárom római katolikus pap mellett a tizennegyedik, Dan Aurel görögkeleti pap volt. A tizenhárom katolikus pap közül kettő, Ferenc Ervin és Mezei Mózes Levente, ferences szerzetes volt.

Hatan a világiak közül jogot végeztek (10,5%), de 1957-ben csak Vajna László gyakorolta ténylegesen az ügyvédi hivatást. Fintînaru Alexandru, aki az egykori Román Nemzeti Parasztpárt, majd a Román Nemzeti Liberális Párt tagjaként tevékenykedett, már nyugdíjas volt, Kónya István ekkor szintén nem gyakorolta szakmáját, amiként Pietsch Béla, Schell István és Mikó László sem.

Tanár volt Farkas Pál és Reusz Klára, de ide soroljuk a tanító Tamás Imrét is. Felsőfokú végzettséggel rendelkezett még Huszár József, Szoboszlai legközelebbi munkatársa, Apostol Monica, Bánffy István, Baróthi Pál, Pataki Olga, akik közül a legtöbben a Kereskedelmi Akadémiát végezték, Pietsch Miklós pedig utolsó éves műegyetemi hallgató volt. Mérnöki végzettsége Fintînaru Tiberiunak és Bethlen Farkasnak volt. Tizenegyen vagy érettségiztek, vagy csak elvégezték a nyolc gimnáziumot.⁹ A régi iskolai rend szerint néhány gimnáziumi osztályt nyolcan,¹⁰ az általános iskola hét osztályát négyen,¹¹ míg négy, illetve öt osztályt ketten végeztek.¹²

Tehát egyetemi tanulmányokat folytattak a tanító végzettségű Tamás Imrével, a vezető tisztséget betöltő Drăgăniță Constantin alezredessel, nemkülönben a végzős Pietsch Miklós egyetemi hallgatóval együtt összesen 33-an, azaz 57,89%. Az érettségizettek, illetve nyolc gimnáziumot elvégeztek száma 11, azaz 19,29%. Ha a kor felfogása szerint őket is az értelmiségiek közé számítjuk, az 44 fő, összesen 77,19%. Ennyien mindenképpen értelmiségiek számíthatnának, még akkor is, ha – mint látni fogjuk – egyesek nem a végzettségüknek megfelelő foglalkozást űztek (igaz, azt sem kedvtelésből). Még egy szigorúbb számítás szerint is 57,89% a felsőfokú végzettségűek aránya, akikhez még hozzáadódna az a tizenkilenc fő, azaz 33,33%, akik, akárhogy is nézzük, de a középszintű képzettséggel rendelkeztek. Tehát a Szoboszlai-féle mozgalom egyértelműen értelmiségi szervezkedés volt.

Ha foglalkozás szerint nézzük a per vádlottjait, 85,96%, azaz 49 fő ugyancsak értelmiségieknek minősülnek: 14 pap, 5 ügyvéd, 3 mérnök, 3 oktató (tanár, tanító), 1 tisztviselő, 1 főtiszt, 1 szabadfoglalkozású (Pataki Zoltán keramikus), 1 kereskedő (Lukács István, aki Szoboszlai közeli munkatársa volt, aki festett és verseket is írt), valamint két háztartásbeli (Drăgăniță Iris és Jurik Berta), akik végzettségük alapján végül is szintén értelmiségiekként tarthatók számon. Ha a háztartásbelieket nem számítanánk ide, foglalkozás tekintetében 47 fő (82,45%) akkor is értelmiségiek számíthatna. Csak 5 személy (8,77%) gazdálkodott,¹³ számított tehát „földműves”-nek, akár pár hektárja, akár ennél több földje volt. Három személy pedig munkásnak minősült (5,26%).¹⁴

Letartóztatásukkor az 57 főből csak 47-en voltak állásban, ugyanis öten nyugdíjasok voltak (közülük Bánffy ugyan hadirokkant volt, de hivatalsegédként dolgozott a kolozsvári filharmóniánál), 15 foglalkozás, pontosabban állás nélkül ketten voltak (két jogot végzett: Kónya István és Pietsch Béla), Pataki Zoltán mint szabadfoglalkozású (keramikus) szerepel, míg ugyancsak ketten, mint láttuk, háztartásbeliek voltak. A 47 munkaviszonyban álló személy közül 35 így is értelmiséginek minősül (74,46%). Ezenkívül ketten dolgoztak a szolgáltató szektorban: Pataki Olga mint ápolónő, Lukács István mint kereskedő. Állását tekintve öt személy volt munkás (10,63%) 16, akik közül két „egykori” báró is, Huszár József üvegezőként, Schell István fuvarozóként tevékenykedett. A mezőgazdaságban gazdálkodóként dolgoztak öten is, tehát az ő arányuk szintén 10,63%.

A politikai rendőrség szemében az 57 vádlott társadalmi besorolását tovább „árnyalta”, a legtöbb esetben valójában meghatározta a szülők társadalmi hovatartozása és vagyoni helyzete. Az előítéletes viszonyulás ellenére a papok esetében ezt a tényezőt – legalábbis a személyi lapok kitöltői – nem nagyon vették figyelembe, ugyanis a „*vagyontalan értelmiségi*” besorolás jutott ki nekik, ami legtöbbjük esetében meg is felelt a valóságnak.

A világiak esetében elsősorban nem a foglalkozásuk vagy tényleges állásuk, hanem a szülők, esetleg az illető személy anyagi helyzete volt a mérvadó, annak ellenére, hogy az 1945-ös földreform és a további vagyonekbobzások nyomán ténylegesen már semmijük sem volt.

Egyeseknél az egykori nemesi cím szerepel „*súlyosbító*”, azaz meghatározó körülményként. Bánffy István, Huszár József és Schell István valóban bárók voltak egykor, de az 50-es években már nyilván nem számítottak annak, legalábbis hivatalosan nem (vagy mégis?!). Másokkal együtt az ő esetükben még az is nyomott a latban, hogy nagy földbirtokaik voltak egykor – lásd még Orbán Károlyt, Sigismund Kuunt, Mikó Lászlót. A besorolás következetlenségét Bethlen Farkas esete is mutatja, ugyanis nála megemlítik a hajdani 70 ha szántót, a szőlőket és a 70 ha erdőt, azonban mérnöki végzettségének következtében mégis értelmiségiként szerepel. Mikó László 100 hektár birtokosaként szerepel (a szülők 30 hektárt bírtak), aminek következtében társadalmi állása „*földesúr*” (moşier). Sigismund Kuun szüleinek majdnem 100 hektárnyi – ekkor már elkobzott – birtoka volt, úgyhogy nyugodtan nyilatkozhatta, hogy nincs tulajdona, ő munkás. Orbán Károly esetében, akinek szülei birtokoltak 250 hektár földet, a minősítés: „*volt földesúr*”. A „*volt báró*”, Schell István (szüleinek 20 ha földje volt), aki a bejegyzés szerint fuvarosként működött (!), a román terminológia szerint „*burzsuj*”, amit enyhébben „*polgári származásúnak*” is lehet mondani, akárcsak a technikus Reibnagl Istvánét, ugyanis apjának fa-lerakata volt. Ehhez képest szinte furcsa a felsőfokú kereskedelmi végzettségű, az aradi gyermekkórházban nővérként dolgozó Pataki Olga „*polgári*” (burghez/burzsuj) besorolása tanítónő édesanyjával, ugyanis legfeljebb kereskedő apja után kaphatott volna (?) ilyen minősítést. Hasonló Pietsch Béla minősítése is. Az ok: az ő szüleinek 70 ha földje, míg neki – valószínűleg ugyancsak egykor – emeletes háza volt Aradon, amint ez a fia személyi lapján szerepel. Van ellenpélda is, amikor a szülők valamikori vagyoni helyzete nem számított, mint például Szörccsey Elek esetében. Ugyanis a 40 hektár földjüket eladták, így a fiuknak, akinek 1,5 ha föld jutott, a besorolása „*értelmiségi*”, noha valójában gazdálkodott. Társadalmi minősítés ugyan nem szerepel a tanárnő Reusz Klára neve mellett, de tudjuk (és „*ők*” is tudták!), hogy apja az aradi Flora likőrgyár társtulajdonosa volt. Müller Jenő katolikus pap azért kapott a vádiratban „*gyáros*” minősítést, mert az apja a vingai villanygyár és malom tulajdonosa volt.

Akárhogy is nézzük, inkább a múlt, azaz az egykori társadalmi pozíció (származás), mintsem az ötvenes évek helyzete alapján lehetett volna úgymond elmarasztalóan besorolni a perbefogottakat. Annál is inkább, mert ha megnézzük a Szoboszlai-per vádlottainak vagyoni helyzetét, kiderül, hogy a többség – már vagy eleve – vagyontalan

volt, de többeket akár a nincstelen kategóriába is lehetett volna sorolni. Érvényes ez nemcsak a „báró” Bánffy Istvánra, Huszár Józsefre vagy Schell Istvánra, hanem még másokra is, összesen 38 főre, ami az előbbiekkal együtt az elítélteknek már majdnem a háromnegyede (73,68%)¹⁷ Háza és földje alig néhány személynek volt, akik közül egyedül Orbán Károly volt egykori földbirtokos.¹⁸ Csak háza, többnyire 2-3 szobás, négy személynek volt,¹⁹ míg csupán csak földje hét főnek volt, nagyobb mennyiségű is csak Mikó Lászlónak.²⁰ Elmondható, hogy lényegében szinte csak egy-két személy rendelkezett jelentősebb ingatlannal, elsősorban földtulajdonnal. Az viszont tény, hogy többen is voltak, akár a kisbirtokosok vagy a középparasztok közül is, akiknek egykor több földjük volt.

A perbefogottak még egy másik szempont szerint is számba vehetők, nevezetesen szüleik tulajdona szerint. Ilyen megközelítésben nagybirtokos származásúak nyolcan voltak,²¹ „gyáros” kettő,²² akikhez odaszámítható még a falerakat-tulajdonos apával rendelkező Reibnagl. Feltehetőleg nagyobb ház tulajdonosaként ide számítható még Pietsch Béla is. Ez viszont semmi esetre sem 26, hanem akkor is csak 12 fő.

Mivel a legtöbb esetben az anyák (azaz a feleségek) háztartásbeliek voltak, kivéve azt, amikor mindkét szülő földművesként volt feltüntetve, az apa szerint próbáltuk megállapítani, ki milyen családból származik. Eszerint értelmiségi származásúak számítanak a tanár vagy tanító szülők gyermekei (2),²³ az egy-egy ügyvéd-, illetve jegyző-gyerekek,²⁴ tíz tisztviselő-gyerekek,²⁵ négy „polgári” és „kispolgári” származású gyermek és Pietsch Miklós egyetemi hallgató.²⁶ Együtt összesen tizenkilencen voltak.

Kisiparos családból négyen származtak,²⁷ míg az egyik vádlottnak csendőrőrmester volt az apja.²⁸

Mivel a személyi lap bejegyzései nem mindig pontosak, egyrészt beszélhetünk hét földműves származású egyénről,²⁹ szegényparaszti családból származtak ketten,³⁰ középparaszti családból öten,³¹ illetve „kulák” származásúak számított két fő.³² Öt személyt illetően³³ nem rendelkezünk adatokkal, bár kettő talán értelmiségi, egy pedig földműves származású lehetett.³⁴ Összesítve ezeket a szülőkre vonatkozó adatokkal, a társadalom úgymond felső rétegéhez tartoztak a földbirtokosok (12), akik ekkor az értelmiségekkel együtt a polgári/polgárosult réteget képviselték: 32 fő, azaz 56,14%. A kisiparos és a csendőrőrmester, valamint a három munkás 8,77%-ot tesz ki, míg a 17 paraszti származású 29,82%-ot, ami tehát majdnem egyharmad. Ezt az adatsort összevetve az elítéltek hivatalos besorolásával, kiderül, hogy a paraszt származásúak aránya csökkent, mivel gyermekeik bekerültek az értelmiségi kategóriájába. Az is megállapítható, hogy a papság is főleg a falusi, paraszt társadalomból kerültek ki (nyolcan). Tehát kétségtelen a feltörekvési tendencia és mobilitás az erdélyi társadalmon belül, pontosabban ezekből a rétegekből kerültek ki a későbbi Szoboszlai-per vádlottjai, akik túlnyomó többségükben jogaikat veszített, ténylegesen elsősorban értelmiségieknek minősülő, valójában elpolgárosodott, azaz a polgári osztályba bekerült vagy odatartozó személyek voltak, akik között elsősorban a tényleges munkások, de még a parasztok aránya is nagyon alacsony volt.

Összefoglalva megállapítható, hogy a társadalmi besorolás tekintetében a belügyi szervek következetlenek voltak vagy inkább szakszerűtlenek, és tendenciózusan sorolták be a vádlottakat, hol a szülők egykori foglalkozása vagy tulajdona, hol pedig az érintettek anyagi helyzete vagy foglalkozása szerint állapítva meg, hogy ki hová tartozik.

Egészen más kép kerekedik ki a Szoboszlai-per vádlottjairól, ha lefoglalt javaikat, használati és értéktárgyaikat vesszük figyelembe. Ebben a tekintetben egy egészen más sorrend állítható fel a per vádlottairól. A hivatalos besorolások a legtöbb esetben nem estek egybe a valóságos helyzettel, hiszen az egykori, a társadalom felső vagy középső rétegeihez tartozók sok mindent, néha egykor bírt javaikból szinte mindent elvesztettek, ami nyilván motiválta részvételüket a Szoboszlai vezette szervezkedésben.

A házkutatások során az ingóságokról, a vagyoni tárgyakról felvett jegyzőkönyvek, illetve a biztosító végrehajtás/lefoglalás (*sechestrul asigurator*) során készült jegyzőkönyvek egészen más vagyoni helyzetre engednek következtetni, mint a hivatalos társadalmi besorolás. Nagy vonalakban ez érvényes még akkor is, ha feltételezzük, hogy egyes esetekben vagy már előzőleg – ha erre módjuk nyílt – akár törvényre hivatkozva, akár nem, a házastársak, rokonok, barátok megpróbálták egyes ingóságokat kivonni a lefoglalási eljárás alól. Ennek ellenére a kép így is ellentmondásos, és eltér az elítéltek fentebb vázolt hivatalos társadalmi besorolásától.

Így például vannak olyanok, papok (Kosza József, Ráduly Géza, Szoboszlai Aladár), de akár világiak is, akiknek a jegyzőkönyvek szerint semmijük sem volt.³⁵ Kettő gazdálkodó papok: Kovács Balázsnak 0,40 ha földje és egy fél háza volt, s emellett lefoglaltak tőle egy hétéves lovat, 2 két hónapos malacot, egy szekeret, egy gíget (kétkerekű kocsit), 300 kg krumplit, ami együttesen 8272,40 lej tett ki, míg Páll Gyulánál szerepel egy 10-12 éves ló, 2 kb. hat hónapos csikó és egy hároméves tehén.³⁶

Ami a papok bútorait illeti, nem nagyon beszélhetünk ki tudja milyen luxusos és változatos bútorzatról, főleg nem a szerzetesek esetében. Így például Ferencz Ervinnél Radnán bútorként csak egy vaságy szerepel matraccal és két párnával, viszont rendhagyó a két fényképezőgép (*Zorkij, FED*) és egy nagyítógép, valamint a fotópapír és a borítékok a fényképeknek, melyekből akkor készen volt 78 nagy és 374 kis „fénykép”, és amelyek, amint Szoboszlai esetében láthattuk, szentképek voltak.³⁷ A minorita Karácsonyi Istvánnál csak egy négyfiókos tálaló szerepel.³⁸ Tehát arra is gondolhatunk, hogy a parókián is létezett esetleg bútorzat, ami azonban nem a pap tulajdona volt³⁹. Amúgy a papok közül Ábrahám Árpádnak volt több bútora.⁴⁰

A gazdálkodók anyagi helyzete is különbözött. Baróthi Pálnak volt 24 mázsa cukorrépája, 80 mázsa búzája, 5 mázsa rozsa, 3 mázsa kukoricája és 200 mázsa almája, két 4-8 éves tehene, egy borjúja, két szekere,⁴¹ Györgypál Antalnak volt két lova, egy szekere, kétszobás háza nyári konyhával.⁴² Ehhez képest a munkás Szombathi Andrásnak a szoba-konyhás családi házon kívül 7 méhcsaládja volt, és valószínűleg a feleségének egy varrógépe,⁴³ míg a téleszttag Sipos Imrének 3 méhcsaládja és egy borjúja.⁴⁴

A ruházati cikkek vonatkozásában ugyancsak változó a kép, noha az adatok hiányosak.

A világiak közül legtöbben inkább egy, mint két rend ruhával és egy vagy két pár cipővel rendelkeztek, melyekről többször is feljegyezték, hogy viseltesek vagy kopottak. Csak néhány személy esetében találunk gazdag, változatos, „békebeli” státuszt tükröző ruhatárat. Ilyen a marosvásárhelyi egykori földbirtokos Orbán Károly, akinek 187 tételből álló leltárjegyzéke tartalmazza mind a lakberendezési tárgyakat (bútorok, festmények, lámpák, háztartási felszerelések), mind pedig ruhatárat.⁴⁵ A Bukarestben élő Bethlen Farkas választékos ruhatára sem annyira a mérnöki, mint inkább az egykori társadalmi hovatartozását tükrözi. Érdekességszámba menő a jelentős aprószerkészlet, amely a jegyzőkönyvben szerepel.⁴⁶

Ténylegesen jelentős ruhatárral rendelkeztek többen is a bukarestiek közül. Ilyen volt a Drăgăniță család, ahol a feleség szalontai polgári családból származott ingóságai – bútorok, más lakberendezési tárgyak, ruhák, ékszerek – 217 leltári tételt tesznek ki.⁴⁷ Főtiszt férje nevével 5 kitüntetés is szerepel az egyik jegyzőkönyvben.⁴⁸ Ugyan bérkocsisnak volt a fia, de a második világháború után karriert futott be a hadseregben. Ez magyarázza, hogy a ruházati cikkek néhány bútor és nyolc festmény mellett több méter szövet és csizmának való bőr is szerepel az ő javairól felvett leltárban.⁴⁹ Összevetve a Drăgăniță Iris és Constantin nagypolgári létet tükröző javaival, Popa Maria Doina, Drăgăniță Iris testvére javainak jegyzéke – noha az is a polgári jólétet tükrözi –

mégis szerényebb. (Érdekes mód a biztosító végrehajtási jegyzőkönyv szerint a BTK és kiegészítő rendelkezései szerint nevezett Popa Maria Doina nem rendelkezett saját ingó- vagy ingatlan vagyonnal. (!).⁵⁰ Ugyancsak jól szituált, polgári légkörre vall az a 188 tételt tartalmazó jegyzőkönyv, amely Apostol Monica javait veszi számba.⁵¹ Bădescu Aurelia összesen 238 leltári tételt kitevő ékszerei és ruhatára, bútorai, lakberendezési tárgyai és háztartási felszerelése (festmények, lámpák, porcelánkészletek stb.) nemcsak hogy nagy háztartásra utalnak, hanem – a Drăgăniță családhoz hasonlóan – egyúttal egy nagy, azaz többszobás lakásra, amely a polgári jólét hangulatát idézi.⁵² Rajtuk kívül jóval szerényebb, de ugyancsak polgári jellegű bútorral rendelkezett Orbán Károly mellett Rend László is.⁵³

Mind Ezeket a javakat és a személyi tárgyakat az őrizetbe vételkor foganatosított motozásokkor, illetve házkutatásokkor vették nyilvántartásba. Miután Szoboszlai Aladárt és közeli munkatársát, Huszár Józsefet úgymond más jogcímen (engedély nélküli orvoslás), még 1957. szeptember 10-én letartóztatták, majd miután szeptember 14-én elítélték egy évi fogházra. ⁵⁴ Két nap múlva, szeptember 16-án már a Román Népköztársaság rendszere ellen folytatott ellenforradalmi tevékenység miatt veszi át a titkos rendőrség kihallgatás végett. A letartóztatások eltartottak az év végéig (még december 24-én, illetve 25-én is tartóztattak le embereket), sőt folytatódtak egészen 1958. február 15-ig, nyilván annak függvényében, hogy milyen új neveket sikerült kiszedni a már letartóztatottakból.

Ezeknek a letartóztatásoknak az az érdekessége, hogy a belügyi szervek előbb őrizetbe vételi parancsot adtak ki, és csak egy- vagy többnapos kivizsgálás után került sor a tényleges letartóztatásra. Azonban már az őrizetbe vételkor sor került a motozásra, illetve a házkutatásra.

Sokatmondó a házkutatási parancsok indoklása is. Ezekben az ugyancsak a kihallgató tisztek által megfogalmazott utasításokban hasonló, de mégis eltérő tartalmú indoklásokat olvashatunk. Bădescu Aurelia, ill. Bethlen Farkas és Müller Jenő esetében *„birtokukban az állambiztonságot érintő tárgyak találhatóak”*⁵⁵ kitétel szerepel, további részletezés nélkül. Schell István esetében egyenesen kompromittáló anyagok meglétéről szól a házkutatási parancs, ugyancsak minden részletezés nélkül.⁵⁶ Karácsonyi István katolikus pap *„lakásán [...] levelek és más, a tevékenységével kapcsolatos anyagok találhatóak”*.⁵⁷

Utóbb, amikor a belügyi tisztek felvették a személyi motozásról a jegyzőkönyvet, nem egy esetben kénytelenek voltak megállapítani, hogy *„a személyi motozás során az említett név nem találtunk semmilyen iratot vagy értéktárgyat”* (Salamon Zoltán),⁵⁸ máskor pedig hogy a motozás eredménye *„negatív”* (Gyenge Dénes, Tamás Dezső, Szörccsei Elek, Sipos Imre, Györgypál Antal),⁵⁹ vagy mint Bakó Ferenc esetében: *„a személyi motozásnál semmi”*.⁶⁰ Már a letartóztatáskor sor került a motozásra és a motozási jegyzőkönyv felvételére, de az is megtörtént, hogy a személyes tárgyról a börtön személyzete állított ki jegyzőkönyvet ezeknek a házkutatásban/letartóztatásban részt vevő valamelyik belügyestől való átvételekor.

Mindenkinek a zsebében ott volt a személyi igazolvány, ugyanis abban a korszakban bármikor sor kerülhetett igazoltatásra, és senki sem merte megkockáztatni, hogy csak egy ilyen egyszerű ok miatt is – a személyi hiánya – bevigyék a rendőrségre vagy a Securitatéra. Schell Istvánnál egy a többiekétől eltérő személyi igazolvány volt, mivel nem volt román állampolgár.⁶¹ Többek maguknál hordták a katonakönyvüket, Pietsch Miklósnál szerepelt a munkakönyv is, Baróthinál, Orbán Károlynál születési igazolvány.⁶² Ezeket a hivatalos iratokat többen is a korban szokásos, keményebb műanyag tasakban tartották. Nemegyszer az iratok mellett egy vagy több fénykép is volt. Szoboszlainál a jegyzőkönyv két fényképről tesz említést, melyekről utólag kiderült, hogy valójában szentképek voltak.⁶³ Egyes esetekben a letartóztatottnál levelek voltak, néha még

ezekhez tartozó borítékok is. Az is előfordult, hogy az iratok mellett ott volt a friss lakáskiutalás vagy más hivatalos munkahelyi irat (elszámolások, jegyzőkönyvek). Megint másoknál vasúti bérlet, vonatjegyek, menetjegyek is szerepelnek. A marosvásárhelyi ezüstróka-tenyészet vezetőjénél, Rend Lászlónál otthon 4 pecsét volt, valamint vadászfegyverhez való használt töltényhüvelyek, egy flober puskához való töltény, 10 dkg sörét.⁶⁴ 2-3 esetben halászigazolvánnyal (egyszer halászhoroggal) is találkozunk, de szerepel a jegyzőkönyvekben 1-2 akkor még viszonylag ritka gépkocsivezetői igazolvány, sőt még mozijegy is.

Bekerült a motozási jegyzőkönyvbe a letartóztatottaknál szereplő pénzösszeg, már akinél volt, és ezt a belügyes tisztek leadták a belügy Pénzügyi Igazgatósága Különleges Osztályán. Ezek az – átlagban 3–10 és 300–400 lej közötti – összegek tükrözik a letartóztatottak, illetve a kor cseppet sem magas életszínvonalát. Viszont több esetben egészen nagy összegeket találtak a papok egynémelyikénél (Kovács Balázs 8272,40 lej, Kosza József 3565 lej, Ráduly Géza 5404 lej),⁶⁵ ami a híveikkel és a plébániájukkal hozható összefüggésbe, illetve gazdálkodói tevékenységükkel. A világiaknál nyilvánvalóan a gazdálkodói tevékenységgel állhattak kapcsolatban ezek az összegek (Baróthi Pál 2417 lej, Sipos Imre 3100 lej), ami érvényes az ügyvéd Kónya István esetében is, míg Orbán Károlynál talán eladott tárgyak árának befektetésének számít a négy CEC- (takaré-) betétkönyvön szereplő, esetenként 4-500 lejnyi összeg.⁶⁶ Az általában kis összegek többnyire használt, bőr vagy bőrutánzatú pénztárcákban voltak elhelyezve.

Egyértelműen az (egykori) jólét és a társadalomban elfoglalt pozíció, illetve az anyagi helyzet ismérveként könnyvelhető el több használati tárgy. Ilyenek pl. az órák. A papok közül hatnak (42,85%) volt órája,⁶⁷ míg a 43 világi közül 13-nak (30,12%). Megállapítható, hogy rajtuk kívül elsősorban a háború előtti társadalom felsőbb rétegeihez tartozó személyeknek volt órájuk.⁶⁸ A ténylegesen jól szituáltak lakásában (Drăgăniță, Bădescu, Rethlen Farkas) egy-egy asztali óra is szerepel a jegyzőkönyvekben.⁶⁹ Az 57 vádlott közül csak egyharmaduknak (33,33%) volt órája.

Sokak esetében az írószerszám is a „jólétről” „árulkodó” tárgynak számított. Az 57 személy közül alig néhánynak volt töltőtolla, összesen nyolcnak, akiknek a fele pap volt.⁷⁰ Többek esetében a használt írószerszám a tintaceruza, ha van egyáltalán. Négy személynek, akik közül kettő pap (Szoboszlai és Ferencz Ervin), volt a kor átlagemberének szintjén nővumnak számító töltőceruzája.

Három elítéltnak volt csak kerékpárja,⁷¹ motorkerékpárja ugyancsak háromnak, utóbbiak közül kettő pap volt (Ábrahám Árpád egy 250 cm³-es *Standard*dal rendelkezett – jogosítvány nélkül), Mezei Mózes egy *Adler DKV*-val), Farkas Pál pedig egy 350 cm³-es *BMW*-je volt).⁷²

Használati tárgynak minősült a szemüveg is (Ferencz Ervin, Pietsch Miklós, Reibnagl István, Dan Aurel, Ráduly Géza),⁷³ még akkor is, ha nem hagyták a letartóztatottaknál, nehogy esetleg kárt tegyenek magukban. Ez azonban azért érdekes, sőt elgondolkodtató, mert a kihallgatottak ugyan hogyan olvashatták el a kihallgatási jegyzőkönyveket, és írhatták alá minden lapját, mint ami megfelel az általuk mondottaknak, hogyha nem látták jól a szöveget.

A ritkább személyi tárgyak közül megemlíjtük még a körömráspolyt (Szoboszlai),⁷⁴ Pietsch Miklósnál egy halászhorgot találtak,⁷⁵ a papok közül néhánynál rózsafüzért, mint pl. Páll Gyulánál, Ferencz Ervinnél és Kosza Józsefnél (utóbbinál „*fa lánccoska fehér fém keresztel*”).⁷⁶ Amúgy Szoboszlainál a letartóztatáskor volt két napszemüveg, egy *Gamma* öngyújtó, bicska tokkal, egy bakelit cigarettatárca, egy szipka, egy törött fésű, egy töltőtoll formájú nagyító, két kulcs és huszonöt különböző „*papír*”.⁷⁷

Többnyire az őrizetbe vételkor került sor a házkutatásra. Ez két szakaszban zajlott le, ezekről külön-külön jegyzőkönyvet vettek fel. Az első házkutatás egyértelműen csak bűnjeleket (*corpus delicti*) keresett, elsősorban a Szoboszlai-szervezkedéssel kapcsolatosakat. De odafigyeltek más „nem kívánatos” tárgyakra is. Akinél semmit sem találtak, a jegyzőkönyvbe befoglalták, hogy „nem találtak” semmit vagy „*semmi konkrét*”, ami valójában a bűnjelekre utalhatott volna. Elkobozták – érthető okokból – az írógépeket azoktól, akik ilyennel rendelkeztek (lásd Lukács István, Reusz Klára, illetve Pataki Zoltán).

A házkutatás során főleg kéziratosokat vagy gépiratosokat kerestek, de valójában bármilyen kézzel írott papírt magukkal vittek, beleértve a leveleket és levelezőlapokat is, nemkülönben a fényképeket, bármilyen nyomtatványt, újságokat, folyóiratokat, könyveket. Főleg a papoknál mindenféle feljegyzést, kézzel vagy géppel írt lapokat, füzeteket, noteszeket találtak, amelyeket szintén begyűjtöttek.

Ábrahám Árpád torjai papnál a jegyzőkönyv 120 géppel írt lapról szól, négy újságcikkről és 30 lapnyi tintával írt szövegről,⁷⁸ amit nyilván magukkal vittek, noha a helyszínen többnyire meg sem állapíthatták, hogy miről is szólnak ezek a szövegek. Erre csak a későbbi szorgos ellenőrzés és átnézés után került majd sor. Szoboszlai lakásáról 31 teleírt füzetet és „*jelentős számú feljegyzésekkel teleírt papírt*” vittek el.⁷⁹ Huszár Józsefnél például a házkutatás során találtak többek között egy francia nyelvű, „*kémkedéssel kapcsolatos könyvet*” (!?), valószínűleg krimi, hét füzetet és noteszt különböző feljegyzésekkel, öt nagy borítékot, melyekben levelek és személyes iratok voltak, 49 más levelet és levelezőlapot, „*különböző leveleket, kéziratosokat*”.⁸⁰

Számos könyvet és újságot, valamint más tárgyakat is elkoboztak, pontosabban magukkal vittek a házkutatás során. Gyenge Dénesnél találtak egy könyvből kitépelt hat lapot, egy darabkát egy magyar zászlóból, egy 66 oldalas „*könyvet*”, melynek címe *A háború első két éve*, valamint „*egy horthysta jelvényt*”.⁸¹ Sigismund Kuuntól egy meg nem nevezett szerző *Magyarország története* című művét, Mikó Lászlótól „*főispáni székfoglaló beszédé*”-t vitték el, melyet 1941. április 28-án mondott el.⁸² Bánffy Istvántól valószínűleg Lukinich Imre *A bethleni gróf Bethlen család története* című művét és gróf Apor Péter műveinek két kötetét vették magukhoz a belügy tisztjei.⁸³ Bakó Ferentől az *Erdélyi vármegyék* című 642 oldalas, 1942-ben megjelent kötetet,⁸⁴ Pataki Olgától 60 könyvet (így, csupán a darabszám rögzítésével!),⁸⁵ testvérétől, Zoltántól a *Pesti Napló* 1850–1930 évfordulós kötetét, egy 57-es zsebnaptárt, egy Bécs- és egy Közép-Európa térképet és a *Jara noastră* román újság egy 1936. áprilisi számát, „*melyen horogkereszt található*”,⁸⁶ Mezei Mózes Leventétől egy angol nyelvű brosúrát, illetve filozófiakönyvet vittek el.⁸⁷ Vajna Lászlónál találtak és elkoboznának tartottak egy rózsaszínű fedelű iskolai ellenőrzőt (?), „*melyben tiltott dalok található*”,⁸⁸ Bularka Istvántól több térképet vittek el,⁸⁹ Dan Aurel ortodox paptól egy, az erdélyi ortodoxok érdekében írt brosúrát, egy Nicoale Iorga-émlékkönyvet (valószínűleg *Nicolae Iorga. Omagiu. 1871 5/18 iunie-1921*, Craiova) és a *Magyarország nagyasszonyai* három kötetét.⁹⁰ Páll Gyulától pedig Szabó Dezső *Az elsodort falu* című regényét és egy *Szociáldemokrácia és kereszténység* című brosúrát.⁹¹ Mint bűnjelet vitték el Ráduly Géza brassói paptól „*három állami és pártvezető összetépett képét*” (!).⁹²

Nagy sikerként könyvelhették el a belügyesek, amikor a házkutatás során Tamás Dezsőnél egy működőképes katonai lőfegyvert találtak, 51 töltényt, valamint egy német céllövésre használt fegyvert 85 tölténnyel, és ezenkívül még 10 darab 9 mm-es töltényt egy fadobozban.⁹³ Egy másik székelyföldi vádlottnál, Salamon Zoltánnál előkerült egy-egy harckocsi ellen használt páncélöklő, illetve géppuskalövődék, valamint egy katonai fegyver megrozsdásodott csöve, amiről a jegyzőkönyv is megállapította, hogy „*tönkrement*”.⁹⁴ Pataki Zoltánnál viszont 90–95 flóbert-golyót tartalmazó dobozt találtak.⁹⁵ Az viszont már más kérdés, hogy hogyan lehetett volna ezekkel megdönteni a kommunista rendszert Romániában!

A veszélyes „fegyverek” közé tartozott abban a korban, akárcsak a háború idején, a rádiókészülék is. A rendszer hegemónikus berendezkedését, ideológiai befolyásoló tevékenységét meghatározta a használható rádiókészülékek száma, ami nyilván növelte (vagy csökkentette) a propagandisztikus sajtótermékek hatásfokát. Kétségtelen tény, hogy a rádió szintén luxuscikknek számított, és elsősorban a polgári vagy polgárosult személyeknél találunk rádiókészüléket. Egy mai ember számára szinte felfoghatatlan, hogy az 57 vádlott közül mindössze nyolcnak (14,03%) volt csak rádiója. A jegyzőkönyvből nem derül ki, milyen márkájú rádiókészülékkel rendelkezett Vajna László, illetve Drăgăniță Constantin.⁹⁶ Bánffy Istvánnak egy *Popular*, Pataki Zoltánnak egy *Electromagnetica*, Gyenge Dénesnek *Victoria* márkájú román készüléke volt (utóbbi közös tulajdonban a feleségével), Reibnagl Istvánnak egy elemes rádiója,⁹⁷ Orbán Károlynak egy *AEG*, míg Dan Aurelnak egy *Telefunken*, Szombathi Andrásnak pedig egy *Orion* márkájú rádiója.⁹⁸ Nem csoda tehát, hogy a Szoboszlai-per során többször is elhangzik a vád, hogy ennél vagy annál hallgatták a rádiót (ezen nyilván a Szabad Európa Rádiót, az Amerika Hangját vagy „*Londont*”, azaz a BBC-t hallgatták, vagy a „*határmentieket*”, pl. a Kossuth Rádiót, amit Belső-Erdélyben csak nehezen lehetett fogni).

A Szoboszlai-perben hozott ítélet kimondta az elítéltek javainak elkobzását. A javakata Securitate illetékes gazdasági osztálya közreműködésével értékesítették az akkori bizományi áruházakon keresztül (Consignație) pl. Drăgăniță felesége, sógornője vagy Apostol Maria javainak esetében. A bizományi árak alapján, főleg a jelentős anyagiakkal rendelkezők esetében, fogalmat alkothatunk az illető javak tényleges értékéről, megismerhetjük a korabeli bizományi árviszonyokat, az illetők vagyoni helyzetét. Más, szerényebb tárgyak/javak árát ismerhetjük meg Kovács Béla katolikus pap, illetve Bularka István javainak becslésekor.⁹⁹ Hasonló volt a lefoglalt írógépek sorsa, amelyeket szintén a bizományin keresztül értékesítettek, s ezzel párhuzamosan megsemmisítették az írógép használatára feljogosító engedélyt.¹⁰⁰

Érdekes a lefoglalt tárgyak sorsa. A halálraítéltek egyes személyes tárgyait, például jegygyűrű, óra, visszaadták a házastársnak vagy a családnak.¹⁰¹ Ráduly Géza nemesfém tárgyait (gyűrűk, fülbevalók) átadták a Román Nemzeti Banknak.¹⁰² Bethlen Farkas lefoglalt óráját értékesítették, s a 110 lejt „*jövedelemként*” átutalták az államnak.¹⁰³ Orbán Károly óráját ugyancsak értékesítették,¹⁰⁴ akárcsak Ferencz Ervin két fényképezőgépét és nagyítógépét.¹⁰⁵ Amúgy a kivizsgálás egyik elgondolkoztató mozzanata az is, hogy a Ráduly Gézától elvett jelentős pénzösszeg részben eltűnt abból a vasszekrényből, amelyben elhelyezték a belügynél (!).¹⁰⁶

Mint kirívó esetet említjük meg, hogy az összes többi elítélttől eltérően még a vizsgálati fogság idején Drăgăniță alezredes felesége, Iris és sógornője, Popa Maria külön-külön kérésére¹⁰⁷ a börtönbe utánuk küldtek több ruházati cikket, volt akinek nem is egyszer, hanem kétszer (!). Különösebb kommentárt nem igényel az a tény sem, hogy Pataki Zoltán lefoglalt pénzéből visszakérnek 16 lejt, mert „*eltört*” (!) protézisét kell megjavítani, és ebbe az érdekelt is „*beleegyezett*”.¹⁰⁸ A motozáskor, illetve a házkutatáskor lefoglalt iratok, könyvek, tárgyak és pénzösszegek vonatkozásában a per végeztével más-más eljárásra került sor. Egy, az ügy lezárta alkalmával készült feljegyzésben, amely Szoboszlai kivégzése után készült, a politikai rendőrség Temes tartományi „C” osztálya megállapította, hogy 1958. október 22-én elrendelték a vagyoneklobzást, egyben tájékoztattott arról, hogy „*a büntárgyakat mellékeljük a kivizsgálási iratcsomóhoz, a többi tárgyat átadtuk [kinek?], kivéve azokat, amelyeket megsemmisítettünk, (s erről) jegyzőkönyvet vettünk fel. Az órát elkoboztuk és értékesítettük, a 300 lejnyi összeget bevételként beszolgáltattuk az államnak.*” Majd a sokszorosított úrlap alján a következő, nem kevés cinizmussal megfogalmazott nyomtatott szöveg található: „*A fentiekből kiderül, hogy a nevezett letartóztatásakor és a kivizsgáláskor és a hozott határozatok végrehajtásánál be lett tartva a népi törvényesség*”.¹⁰⁹

Mások esetében, amennyiben hivatalos iratról volt szó, a motozásokor lefoglaltakat átadták az illetékeseknek.**110** Ugyancsak ebbe a csoportba tartoznak az elítéltek katonakönyvei, amelyeket ugyan egészen sokára (1961. december 11.), de elküldtek a katonai hatóságoknak.**111** Drăgăniță Constantin alezredes pártjelölt tagkönyvét elküldték a hadügy politikai osztályának.**112** Hasonlóképpen jártak el Orbán Etelka IMSZ (Ifjúmunkás Szövetség) tagkönyvével, amelyet a szervezet illetékes bizottságához juttattak el.**113** A letartóztatáskor nyilvántartásba vett, de a más tulajdonát képező nemesfém tárgyakat visszaadták „a kérelmezőnek”, miután az bizonyította tulajdonjogát.**114** (Szabadulásukkor az elítéltek jobbra visszakapták motozásokor elvett használati tárgyaikat, beleértve pl. jegygyűrűjüket.**115**)

Érdekes jelenségre, illetve hatósági szándéokra derül fény, ha a pert követően személyenként kiállított, a lefoglalt tárgyra vonatkozó jegyzőkönyveket olvassuk. Ugyanis ezekben azonkívül, hogy tájékoztatnak arról, hogy a különböző bűnjeleket mellékeltek a vizsgálati iratcsomóhoz (*la dosar anchetă*), az is kiderül, hogy számos más lefoglalt tárgyat, amint láttuk, iratot, kéziratot, leveleket és képeslapokat, valamint könyveket, „megsemmisítettek” (azaz papírmalomba küldtek), tehát nem adták vissza a családnak. Ez volt az elkobzott térképeknek is a sorsa (pl. Orbán Károly esetében).**116** Mindez azért figyelemre méltó tény, mert ebből kiderül, hogy a belügyi szervek veszélyesnek, elpusztítandónak tartották már ekkor is például a magyar műltra, főleg a magyar történelemre vonatkozó műveket, még ha tudományos igénnyel vagy művészi igénnyel is íródtak (lásd Apor Péter művei, a Bethlen család története, Szabó Dezső *Az elsodort falu* című regénye), vagy más emlékeket, így az egykori magyar jelvényeket (pl. magyar koronás jelvény), de akár a magyar zászló egy darabkáját is, jelezve ezzel, hogy szerintük nincs szükség az ilyen, magyar identitástudatot erősítő/idéző tárgyra, kiadványokra.**117** Hogy ez az állításunk nem légből kapott, hogy létezett az elkobzott tárgyaknak ez a hármas csoportosítása – a bűnjelek, a családnak visszaszolgáltatott tárgyak és a harmadik, a megsemmisítendő tárgyak csoportja –, kiderül több bejegyzésből is.**118** Az pedig még természetesebb volt a hatóságok számára, hogy a személyes jelentőségű iratoknak, leveleknek, fényképeknek még ekkora jelentőségük sincs, tehát azokat is megsemmisítették.

Az előbbiek egyenes folytatásaként, a kommunista rendszer ellenfeleivel vagy a másként gondolkodókkal szembeni könyörtelenségének beszédes, egyben megrendítő bizonyítéka az a sokatmondó eljárás is, melynek során minden egyes elítélt – tehát nem csak a halálraítéltek – esetében a lefoglalt tárgyak sorsáról tájékoztatva leszögezik – jó három évvel az ítélethirdetés után (1961 decembere) –, hogy jegyzőkönyvet vettek fel arról, hogy megsemmisítették az illető személyi igazolványát is. Pataki Olga esetében még az is kiderül, és ez nyilvánvalóan érvényes a többi elítéltre is, hogy az illetékeseknek, azaz a rendőrségnek az illetőt ki kellett venniük a nyilvántartásukból is (!).**119** Ami azt jelentette, legalábbis a kommunista állam számára, hogy az illető személynek megszűnt a polgári léte, és csakis a börtönvilágban tartották nyilván, ekként is bizonyítva a dantei felirat üzenetének igazát: „*Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!*”

¹ A Vekov, 2011b módosított változata. A perről először Péterszabó Iлона jelentetett meg egy dokumentumkötetet (Péterszabó, 2002), újabb kiadása 2013-ban jelent meg ugyancsak Aradon. A per első számú vádlottjáról, Szoboszlai Aladárról Stefano Bottoni írt (Bottoni, 2004: 143–160). A Szoboszlai-perrel kapcsolatos legfontosabb adatok megtalálhatók: Dávid (szerk.), 2006: 35. és 318. 2007-ben jelentetett meg Tófalvi Zoltán egy majd 800 oldalas kötetet a peranyagból (Tófalvi, 2007). Lásd még Vekov, 2009a; 2009b. Szoboszlai elképzeléseiről a magyar–román kapcsolatokat illetően Vekov, 2011a; 2011c.

² Tanulmányunk a Szoboszlai-per anyagára támaszkodik, amely a Consiliul National pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) (a Securitate levéltárát kutató nemzeti bizottság) Bukarestben őrzött levéltárában található. A Szoboszlai-per anyaga a belügyi szervek nyilvántartásában korábban különböző számok alatt szerepelt. Jelenleg CNSAS nyilvántartásában a P 000157 nyilvántartási szám alatt található. Az eredeti besorolás szerint *DOSAR Nr.877 PRIVIND Organizația contrarevoluționară denumită “Partidul Muncitoresc Creștin”, condusă*

de preotul romano/catolic Szoboszlay Aladar (877.sz. iratsomó, a Szoboszlay Aladár római katolikus pap által vezetett „Keresztény Dolgozók Pártja” nevű ellenforradalmi szervezet. A továbbiakban, ha erről az anyagról lesz szó, a jegyzetekben csak a kötet- és az oldalszámot tüntetjük fel.)

³ 24/58.

⁴ Szoboszlai Aladár, Huszár József, Lukács István, Fintînaru Alexandru, Ferencz Ervin, Reusz Klára, Jurik Berta, Müller Jenő, Gáli András, Pietsch Béla, Pietsch Miklós, Reibnagl István, Crisnic Arcadie, Karácsonyi István, Pataki Olga, Pataki Zoltán, Sipos Imre, Szombathi András, Dan Aurel.

⁵ Tamás Imre, Tamás Dezső, Orbán István, Kónya István, Ábrahám Árpád, Kosza József, Kovács Balázs, Kovács Béla, Páll Gyula, Ráduly Géza, Mezei Mózes Levente, Orbán Péter, Orbán Etelka, Bakó Ferenc, Baróthi Pál, Bularka István, Farkas Pál, Gyenge Dénes, Györgypál Antal, Lőrincz Károly, Salamon Zoltán, Szörcey Elek, Vajna László.

⁶ 13/415–416. Eszerint: gróf volt Bethlen Farkas, Kun Zsigmond, báró Bánffy István, Huszár József, Schell István; gyáros volt Orbán Károly és Mikó László; kereskedő volt Reibnagl István és Pataki Zoltán, illetve Lukács István, volt parasztpárti politikus pedig Fintînaru Alexandru. A többiek, papok és nem papok szintén „bűnösök” voltak.

⁷ Uo. 415 v. („Ezek a volt bárók, grófok, földbirtokosok, kereskedők, ügyvédek, mérnökök, papok, a régi történelmi pártok képviselői...”)

⁸ Szoboszlai Aladár, Ábrahám Árpád, Dan Aurel, Dénes Dávid, Ferencz Ervin Béla, Karácsonyi István, Kosza József, Kovács Balázs, Kovács Béla, Mezei Mózes Levente, Müller Jenő, Páll Gyula, Ráduly Géza, Ráduly István.

⁹ Bakó Ferenc, Crisnic Arcadie, Gáll András, Sigismund Kuun, Lőrincz Károly, Orbán Etelka, Orbán Károly, Orbán István, Pataki Zoltán, Popa Maria, míg Reibnagl István ipari líceumot végzett.

¹⁰ Lukács István (2), Tamás Dezső (5), Bădescu Aurelia (6), Drăgăniță Iris (6), Jurik Berta (4), Salamon Zoltán (4), Szörcey Elek (7), Orbán Péter pedig szakiskolát végzett.

¹¹ Bularka István, Sipos Imre, Szombathi András, Szörcey Elek.

¹² Gyenge Dénes, Györgypál Antal.

¹³ Baróthi Pál, Gyenge Dénes, Györgypál Antal, Orbán István, Szörcey Elek.

¹⁴ Bularka István, Sipos Imre és Szombathi András.

¹⁵ Bánffy István, Bădescu Aurelia, Crisnic Arcadie, Fintînaru Alexandru, Mikó László.

¹⁶ Bularka István, Huszár József, Schell István, Sipos Imre és Szombathi András.

¹⁷ Apostol Monica, Bădescu Aurelia, Crisnic Arcadie, Dan Aurel, Dénes Dávid, Farkas Pál, Fintînaru Alexandru, Fintînaru Tiberiu, Gáli András, Jurik Berta, Kónya István, Kovács Balázs, Sigismund Kuun, Mezei Mózes Levente, Müller Jenő, Páll Gyula, Pataki Olga, Pataki Zoltán, Popa Maria, Pietsch Béla, Pietsch Miklós, Ráduly Géza, Reibnagl István, Rend László, Reusz Klára, Salamon Zoltán, Szoboszlai Aladár, Szombathi András, Tamás Dezső, Vajna László; valószínű, hogy idesorolható a „középparaszt” minősítésű Orbán Etelka és Orbán Péter is, valamint a katolikus papok közül Ábrahám Árpád, Ferencz Ervin, Karácsonyi István, Kosza József, Kovács Béla, Páll Gyula.

¹⁸ Drăgăniță Constantin, Orbán István, Orbán Károly, Tamás Imre.

¹⁹ Bakó Ferenc, Bularka István; Tamás Imrének egy fél faháza, míg Reibnagnak egy ötszobás vályogháza volt.

²⁰ Baróthi Pál, Gyenge Dénes, Györgypál Antal, Lőrincz Károly, Mikó László, Sipos Imre (aki beadta 3 ha földjét a térszék), Szörcey Elek.

²¹ Bethlen Farkas, Bánffy István, Huszár József, Schell István, Sigismund Kuun, Mikó László, Orbán Károly, Szörcey Elek.

²² Reusz György, Müller Jenő édesapja.

²³ Kónya István, Rend László.

²⁴ Baróthi Pál, Fintînaru Tiberiu.

²⁵ Baróthi Pál, Bădescu Aurelia, Drăgăniță Iris, Farkas Pál, Popa Maria Doina, Salamon Zoltán, Szoboszlai Aladár, Tamás Imre, Vajna László, és ideszámítható esetleg Apostol Monica, akinek katonatiszt volt az apja.

²⁶ Pataki Olga, Pataki Zoltán (az édesanyjuk tanítónő volt, az apjuk kereskedő), Pietsch Béla, Reibnagl István (és valószínűleg a kispolgárnak minősített Lőrincz Károly, habár szülei középparasztok voltak).

²⁷ Ábrahám Árpád, Drăgăniță Constantin (apja bérkocsis), Fintînaru Alexandru és Lukács István.

²⁸ Kovács Béla.

²⁹ Bularka István, Dénes Dávid, Ferencz Ervin, Mezei Mózes Levente, Orbán István, Páll Gyula, Ráduly István.

³⁰ Kosza József, Szombathi András.

³¹ Bakó Ferenc, Gyenge Dénes, a már említett Lőrincz Károly, akit azonban kispolgári származásának minősítettek, Orbán Etelka, Orbán Péter.

³² Dan Aurel, Gyenge Dénes.

³³ Crisnic Arcadie, Kovács Béla, Pietsch Béla, Sipos Imre, Tamás Dezső.

³⁴ Crisnic Arcadie és Tamás Dezső, illetve Kovács Balázs.

³⁵ 8/140, 141; 8/67, 68, 70; 1/18 és 20. A Szoboszlai lakásán tartott házkutatáskor 33 kézzel írt füzetet és számos, bejegyzésekkel ellátott könyvet foglaltak le.

³⁶ 20/116, 24/97 és 20/247.

³⁷ 21/67

³⁸ 20/211.

³⁹ Az adatok személyenként a már idézet peranyagban (P 157): Ferencz Ervin 21, 67 és 68; Ábrahám Árpád 20, 158–160; Karácsonyi István 20, 211; Kovács Béla 20, 235; Páll Gyula 20, 247 skk.; Dénes Dávid 21, 83; Dan Aurel 21, 157; Mezei Mózes Levente 21, 224–225, illetve 24, 71–72.

⁴⁰ 6/166–168.

⁴¹ 20/172.

⁴² 20/77.

⁴³ 21/168.

⁴⁴ 9/174.

⁴⁵ 7/10–25.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ 3/173–181.

⁴⁸ 3/233, 235.

⁴⁹ 3/235–236.

⁵⁰ 3/258, 261.

⁵¹ 3/309–316.

⁵² 3/349–362.

⁵³ 7/239–240, 241–246. A két jegyzőkönyv 66 tételt tartalmaz és említést tesz egy 200 kötetnyi tudományos és irodalmi műveket magában foglaló könyvtárról, valamint a *Pallas Lexikon* teljes sorozatáról.

⁵⁴ 1/7.

⁵⁵ „*Conform datelor existente la locuința numitei [...] se găsește obiecte ce interesează Securitatea Statului...*” (3/345, 425 és 4/179).

⁵⁶ 7/53.

⁵⁷ 6/388.

⁵⁸ 5/308.

⁵⁹ 20/25, 40, 140, 180, 199.

⁶⁰ 7/49.

⁶¹ Uo.

⁶² 21/119; 6/244; 7/9.

⁶³ 1/23.

⁶⁴ 21/48.

⁶⁵ 6/59; 21/192, 204.

⁶⁶ 6/238; 21/182.

⁶⁷ Szoboszlai Aladárnak egy Eden márkájú karórája (1/23), Kovács Balázsnak egy Genève Watch (20/14, 121), Karácsonyi Istvánnak Olma (6/390), Kovács Bélának egy Junghans (20/ 235), Ferencz Ervinnek egy Doxa (21/69), míg Mezei Mózesnek egy Pobeda márkájú órája volt (21/219).

⁶⁸ Huszár Józsefnek Record márkájú zsebórája (2/4), Orbán Károlynak egy Doxa karórája (két, otthon található óra mellett, melyek közül az egyik egy háromfedeles arany zsebóra [Système Glassütté]), ill. egy női karórája (20/259), Sigismund Kuunnak egy Doxa karórája (21/19), Mikó Lászlónak egy Longines aranyórája volt 40 cm-es aranylánccal (21/21); Reusz Erzsébet tanárnőnek egy szintén jó márkának számító Tellus karórája volt (3/120), Vajna László ügyvédnek pedig egy Eloga másodpercmutatós órája „fehér fémből” (20/ 132), Bularkának egy kronométeres órája (6/119), Baróthi Pálnak egy Doxa márkájú karórája (6/23, 81), Farkas Pálnak zsebórája lánccal (20/221), Rend Lászlónak egy kronométeres karórája (21/45), míg Pataki Zoltánnak egy Omega márkájú órája volt (21/105).

⁶⁹ 3/235, 309, 428.

⁷⁰ Szoboszlainak egy Kaveco töltőtolla mellett volt még egy töltőceruzája is (1/23), ilyen ceruzája volt Orbán Károlynak is (20/265), Bularkának 2 töltőtolla (20/139), Farkas Dávid töltőtolla (20/221), Ferencz Ervinnek egy Leningrád márkájú töltőtolla és töltőceruzája (21/69), Pietsch Miklósnak töltőtolla és- ceruzája (21/119), Ráduly Géának egy Mont Blanc aranyhegyű töltőtolla (3/495), Reibnagl Istvánnak töltőceruzája (21/143), míg Mezei Mózesnek egy Staedler aranyhegyű töltőtolla volt (21/219).

⁷¹ Fintinaru Tiberiunak Diamant (3/468), Lőrincz Károlynak Markatin (?) (24/48), Orbán Péternek „Carpați” márkájú román kerékpárja (5/138) volt.

⁷² 6/167; 8/196; 20/223.

⁷³ 21/66, 119, 143, 154, 190.

⁷⁴ 1/23.

-
- ⁷⁵ 21/119.
- ⁷⁶ 20/245; 21/66, 202.
- ⁷⁷ Lásd 72. lj.
- ⁷⁸ 20/157.
- ⁷⁹ 1/18.
- ⁸⁰ 2/14.
- ⁸¹ 20/24.
- ⁸² 21/20.
- ⁸³ 21/33.
- ⁸⁴ 5/20, 54.
- ⁸⁵ 21/96.
- ⁸⁶ 21/106.
- ⁸⁷ 21/ 222.
- ⁸⁸ 20/128.
- ⁸⁹ 6/119.
- ⁹⁰ 21/156.
- ⁹¹ 6/469.
- ⁹² 21/191.
- ⁹³ 20/40.
- ⁹⁴ 20/67, 68.
- ⁹⁵ 8/322.
- ⁹⁶ 20/129 és 22/27.
- ⁹⁷ 21/32; 21/107; 24/22; 21/146.
- ⁹⁸ 20/261; 21/157, 21/168.
- ⁹⁹ 6/445; 6/126.
- ¹⁰⁰ 26/208, 245, 198 és 25.
- ¹⁰¹ 26/62–65.
- ¹⁰² 26/207.
- ¹⁰³ 26/205.
- ¹⁰⁴ 26/233.
- ¹⁰⁵ 26/239.
- ¹⁰⁶ 26/38.
- ¹⁰⁷ 26/21.
- ¹⁰⁸ 26/47, 49.
- ¹⁰⁹ 26/195. Huszár esetében az órát 366 lejért értékesítették, míg a katonakönyvét már előzőleg átküldték a hadkiegészítő biztossághoz (comisariat militar). A halálraítéltek kapcsán többeknél szerepel, hogy az értéktelen tárgyakat megsemmisítették (26/196, 197.). Mások esetében, például Drăgăniță Iris, Fîntînaru Tiberiu, Ráduly István, Lukács István stb. megjegyzik, hogy egyes tárgyakat átadtak a családnak (26/199, 206, 207, 208.). Drăgăniță Constantin kitüntetéseit eljuttatták a bukaresti Belügyminisztériumba (26/200.). A legtöbb elitléttel kapcsolatosan még az is szerepel, hogy személyi igazolványukat is megsemmisítették.
- ¹¹⁰ 26/71. A Dénes Dávidnál talált pecsétet átadták testvérének (26/193.).
- ¹¹¹ 26/75–83, 206, 215, 223.
- ¹¹² 26/195.
- ¹¹³ 26/220.
- ¹¹⁴ 25/12, 13, 19, 20.
- ¹¹⁵ 25/304, 3.
- ¹¹⁶ 25/24, 27. Az Orbán Károlytól elkobzottakról az egyik kihallgatótiszt úgy nyilatkozik, hogy bár a térképek nagyon régiek és szakadozottak, és nem bírnak jelentőséggel a kivizsgálás szempontjából, a levelekkel és fényképekkel együtt megsemmisítendőek. („*In pachetul primit nu au fost alte materiale decît scrisori, fotografii și hărți rupte foarte vechi care au fost verificate de mine și nu au prezentat interes pentru anchetă și pot fi distruse.*”) (25/25v.)
- ¹¹⁷ A Iorga-emlékkönyv elkobzása Dan Aureltól azzal magyarázható, hogy ekkor ő, más román polgári történetírókhoz hasonlóan, még indexen volt, amit később megszüntettek, ami viszont nem történt meg a már említett magyar vonatkozású könyvek vagy más tárgyak esetében.
- ¹¹⁸ „...*Corpuri delictive nu au fost ridicate, restul de obiecte au fost predate familiei, In afară de cele distruse...*” (25/217.)
- ¹¹⁹ 26/84–191.

Levéltári források

Consiliul National pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS)

P 000157

Szoboszlai-per iratai

Sajtó

Bottoni, 2004

Bottoni, Stefano: A hontalan forradalmár. Reflexiók Szoboszlai Aladár ügyére. *Magyar Kisebbség*, 3. sz. 143–160.

Hivatkozott irodalom

Dávid (szerk.), 2006

1956 Erdélyben. Politikai elitéltek életrajzi adattára. Szerkesztette: Dávid Gyula. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület – Polis Könyvkiadó.

Péterszabó, 2002

Péterszabó Ilona: *'56 után 57-en a temesvári perben.* Arad, Editura Publică Știrea Express.

Tófalvi, 2007

Tófalvi Zoltán: *1956 Erdélyi Mártírjai 1. A Szoboszlai-csoport.* Marosvásárhely, Mentor Kiadó.

Vekov, 2009a

Vekov Károly: *A Szoboszlai-per. Az 1956-os forradalom hatása a környező országok egyházaira.* Szerkesztette: Zombori István. Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség és a Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány. 49–58.

Vekov, 2009b

Vekov, Károly: *The Szoboszlai Trial. The Impact of the 1956 Revolution on Religious Life in Eastern Europe.* Ed. István Zombori. Budapest, Society for Church History in Hungary and Historia Ecclesiastica Hungarica Foundation. 51–62.

Vekov, 2011a

Vekov Károly: *Naivitas és pragmatizmus az 1950-es években. Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ. 661–668.

Vekov, 2011b

Vekov Károly: Tények és adatok a Szoboszlai-per elíteltjeiről. In *Tiszta szívből. Liber amicorum Hermán M. János tiszteletére.* Nagyvárad–Zwolle, 122–139.

Vekov, 2011c

Vekov Károly: *Parteneriat sau dușmănie. Istoria culturii. Cultura istoriei. Omagiu Profesorului Doru Radosav la vârsta de 60 de ani.* Kolozsvár, Argonaut. 316–329.